DESTAN KAVRAMI

Yard. Doç. Dr. Yakup KARASOY

I. TARİFLER :

A — Yerli Kaynaklarda :

I — Destanlar, milletlerin din, fazîlet ve millî kahramanlık maceralarının manzum hikâyeleridir.[1]

II — Destan deyimi âşık şiir türlerinden birini gösterir. «Epopée»[2] (Epos) anlamına gelen destan, âşıkların destanlarıyla uzaktan ilgilidir. Bu ikinci anlamı ile destanın başlıca niteliği, uzun soluklu bir anlatı olmasıdır.(...) Destanlar çokluk nazımla düzenlenmiştir.(...) Destanlar, ulusların yazı-öncesi çağlarında oluşmuş, gelişmiş yapıtlardır.(...) Destan yozlaşmamış biçimiyle, toplumdaki iç çelişkileri, bireylerin ya da sınıfların türlü ilişkilerini değil, toplumu yöneten, ona baş olan «ideal» kişilerin dış güçlerle bir, bir de olağanüstü yaratıklarla savaşlarını anlatır.[3]

III — Destan : Büyük, olağanüstü toplu veya ferdî kahramanlık olaylarını uzun ve manzum olarak anlatan edebî tür, epope.[4]

IV — Destan : 1 — hikâye, kıssa, fr. épopée. 2. hîle, mekr, tezvir. 3. Rüstemin babasının lâkabı.[5]

V — Destan : Belli belirsiz tarih olaylarına ve efsane motiflerine dayanılarak toplumun manevi gücüyle meydana gelmiştir. Milletlerin hayatında pek büyük yakılar uyandırmış tarih olaylarının çağdan çağa değişmiş, ülküleşmiş ve sayısız hayal unsurlarıyla tanınmaz hale gelmiş uzun manzum hikâyelerdir.[6]

VI — Destan (Epos), bir boy, ulus (kavim) veya millet hayatında tam estetik hüviyet kazanmamış eser sayılan efsanelerden sonra nazım şeklinde ortaya çıkan en eski halk edebiyatı mahsullerinden biridir. Sözlü geleneğe bağlı bu anonim mahsuller, zaman ve mekân içinde cemiyetin irâdesini ellerinde tutan «Kahraman-Bilge» şahsiyetlerin menkabevi ve hakiki hayatları etrafında teşekkül etmiş uzun, didaktik hikâyelerdir. Târihe bağlı olmakla beraber, târih sayılmayan; ozanların kobuzlarla terennüm ettiği cemiyetin ortak hayat görüşü ile ülkülerini aksettiren bu eserlerin teşekkülü için bir «yaratma zemini »ile savaş, din değiştirme, göç, kuraklık vb. gibi büyük hâdiselerin millet vicdanında bir takım sarsıntılara sebep olması lâzımdır.

İşte millet hayatında askerî, dinî, siyasî, içtimâî hadiselerin hazırladığı muhit içinde : Kahramanlık, anekdotlar, menkabeler, felâketler, aşklar, hâtıralar, bilgiler, görgüler, «kızılalma» sayılan hedefler, tek ve büyük olma ihtirası ozanlar tarafından ananenin getirdiği teknik ve kompozisyonla terennüm edilmeğe başlar.

Umumiyetle İslâmiyetten önce ve sonra olmak üzere iki kolda sınıflandırılan destanlarımız bu esaslar içinde meydana gelmişlerdir.[7]

VII — Destan : Halk edebiyatında çok kullanılan, şekil bakımından tıpkı koşmaya benzeyen, dörtlük sayısı konuya göre çoğalan, topluluğu ilgilendiren olaylar üzerine düzülmüş, ölçüsü on bir heceli halk şiiri konularını çok defa savaşlar, mahallî kavgalar, isyanlar, yangınlar, gülünç hayat sahneleri teşkil eder.(...)

Ulusların, yiğitlerin çok eski çağlardaki büyük savaşlarını, başlarından geçenleri anlatan manzum ve büyük eser de destan adını alır.[8] Ulusların din, fazilet ve millî kahramanlık maceralarını anlatan manzum hikâyedir.[9]

VIII — Bütün bir milletin, maneviyatından, ruhundan, tarihî ve bedîî varlığından kendi kendine doğmuş «ma'şerî» verimlerdir.[10]

IX — Destan: Olağanüstü kahramanlık serüvenlerini uzun ve manzum olarak anlatan edebî tür.[11]

X — Dâstân: Kıssa, hikâye, masal.(...) Destan: Hîle. tezvîr.[12]

XI — Destan: Eski çağların kahramanlık öykülerini, ulusların tanrıların, yiğitlerin savaşlarını, başlarından geçen olayları, toplumun ortak düş-gücüyle de beslenerek dile getiren büyük manzum yapıtlara denir.[13]

XII — Destan: Bir vak'a veyahut muayyen bir keyfiyet hakkında söylenen manzum sözlere verilen addır.[14]

XIII — Destan: 1 — Hikâye, masal, sergüzeşt, 2 — Bir vak'a veya hâli hikâye eden âmiyane manzume demektir.[15]

XIV — Dâstân: Hikâye, sergüzeşt, masal.(...) Destan: Hîle, nağme ve taganni, Rüstem'in babasının lağabı, hikâye.[16]

XV — Destanlar tarihten önce veya tarihin başlangıcı sırasında bir milletin geçirdiği mâceraları, yetiştirdiği kahramanları; tabiat, kâinat ve cemiyet hâdiseleri hakkında düşündüklerini ve bunlar karşısında aldığı vaziyetleri anlatan din ve kahramanlık efsâne ve hikâyelerdir.[17]

XVI — Destan: 1. Bir harbi, bir kahramanlığı, bir aşk macerasını veya bir olayı anlatan, koşma şeklinde, ölçüsü olan on bir heceli halk şiiri.

2. (Daha çok eski çağların) Kahramanlık hikâyelerini ulusların, tanrıların, yiğitlerin savaşlarını ve başlarından geçenleri anlatan büyük manzum eser.[18]

XVIII — Destan: Yiğitçe işlemleri anlatan uzun şiir. Çoğu zaman bu işlemler bir tek kahramanın eserleri olup, göze çarpan bir millî anlam taşır.[19]

XVIII — Destan: Büyük, olağanüstü toplum ve kahramanlık olaylarını uzun ve manzum olarak anlatan edebiyat türü.[20]

XIX — 1. Bir kahramanlık öyküsünü ya da bir olayı anlatan, koşma biçiminde, ölçüsü on bir hecelik halk koşuğu. 2. (Daha çok eski çağların) Kahramanlık öykülerini, ulusların, Tanrıların, yiğitlerin savaşlarını ve başlarından geçenleri anlatan büyük koşuk yapıt.[21]

XX — Destan (Pope, Lejand),[22], milletlerin hayatında derin izler bırakan olayların ve bu olayların içinde bulunan büyük kahramanların efsanevi hikâyeleri olan edebî tür.[23]

B — Yabancı Kaynaklarda:

XXI — Epos, das; (Destan): Mısralar halinde yazılmış geniş düzyazı. Tanrılar, kahramanlar, savaş ve çöküşler üzerine yazılan batı destan edebiyatının başlangıcı ve yükselişi (burada dinî özellikler kendini gösterir. msl: Homeros'un İliada ve Odysee'si), belirli bir mesafeden yönelttiği görüş açısından kendi gerçeklerine, örf ve adetlerine bağlı bir toplumun dünya görüşlerini anlatır.[24]

XXII — Destan, önemli şahsiyetlerin büyük kahramanlıklarıyla ilgili, geniş sahada ve büyük tesirde, engin anlatımlı hikâye tarzında yazılmış uzun manzumedir.[25]

XXIII — Epic Poetry or Epos: Kahramanlık şiirine has makamından ve uzunluğundan dolayı ilgi çekici olan, günümüze kadar gelen manzum hikâye tarzını belirtmek için genellikle «destan» ve «kahramanlık şiiri» terimlerini kullanmak alışılagelmiştir.[26]

XXIV — das Epos: Aynı zamanda mısra şeklinde olan uzun şiir; uzun, süslü nesir (kahramanlık destanları, şiir halindeki destanlar).

«Uzun manzum şiir. Aynı vezinli mısralardan oluşan manzum eser. Kelime hikâye, menkıbe, şiir manalarına gelir.[27].

XXV — Destan: Uzun bir çabayı ve zamanı gerektiren şiirdir, olağanüstü güzelliği ile karışmış kahramanlık maceralarını anlatan hikâyedir. Her destanda sonuç önceden düşünülmüştür. Daha geniş bir ifa-

deyle, kahramanlıkla ilgili olağanüstü ve şaşırtıcı olayların birbirini takip etmesidir.(...)

Çoğu zaman tarihî bir olayın hatırasını muhafaza eden, fakat efsane ile değiştirilmiş olan destan; halkın hayal gücüne hitap etmeye en elverişli bir edebî şekildir ve bu nedenle edebî türlerin en eskisidir.[28]

XXVI — Destan: Kıssa ve hikâye'ye denir.[29]

XXVII — 1. Destan, rivayet (menkıbe), 2. tarih, anekdot, 3. Festival.[30]

XXVIII — Tarih, destan, hikâye, tema, masal, roman, haber.[31]

II. DESTAN TARİFLERİNDEKİ ORTAK UNSURLAR:

1) Kahramanlık unsuru I, III, VI, VII, IX, XI, XV, XVI, XVII, XVIII, XIX, XX, XXI, XXII, XXIII, XXIV ve XXV. târiflerde kullanılmıştır.

2) Destanın manzum bir eser olduğu I, II, III, V, VI, VII, VIII, IX, XI, XII, XIII, XVI, XVIII, XIX, XXIII ve XXIV. târiflerde belirtilmiştir.

3) Destanın hikâye veya manzum hikâye olduğu I, IV, V, VI, VII, X, XIII, XIV, XV, XVI, XX, XXII, XXIII, XXIV, XXV, XXVI ve XXVIII. târiflerde belirtilmiştir.

4) Ferdî veya millî bir maceranın destan haline geldiği I, VII, XI, XIII, XIV, XV, XVI, XIX ve XXV. târiflerde belirtilir.

5) Destanın halk edebiyatı nazım şekillerinden veya edebî bir tür olduğu, II, III, VII, VIII, IX, XVI, XVIII, XIX ve XX. târiflerde belirtilmiştir.

6) Olağanüstülük unsuruna II, III, IX, XVIII ve XXV. târiflerde yer verilmiştir.

7) Din unsuruna I, VI, VII ve XV. târiflerde yer verilir.

8) Destanın millî bir özellik arzetmesi I, VII ve XVII. târiflerde yer alır.

9) Destanın efsone ile olan ilişkisine V, VI, XV, XX ve XXV. târiflerde değinilir.

10) Tanrıların maceralarından oluştuğu XI, XVI, XIX ve XXI. târiflerde yer alır.

III. DESTAN TARİFLERİNDEKİ FARKLI UNSURLAR:

1) Fazîlet hissi sadece I. ve VII. târiflerde yer alır.

2) Din değiştirmenin destan konusunu oluşturduğu VI. târifte belirtilmiştir.

3) Dış güçlerle yapılan savaşların konu edildiği II. târifte gösterilmiştir.

4) Tabiî âfetlerden göç ve kuraklık VI. târifte yer alır.

5) Tabiî âfetlerden yangın ve mahallî kavgalar ve isyan unsuru da VII. târifte yer alır.

6) Yine gülünç hayat sahneleri sadece VII, târifte yer almıştır.

7) Destanın geniş bir sahada vücuda geldiği XXII. târifte belirtilmiştir.

8) Destanın hususi bir makamı veya ezgisi olduğu III, XIV ve XXIII. târiflerde belirtilmiştir.

9) Destanın süslü nesir olduğu sadece XIV. târifte belirtilmiştir.

10) XXV. târifte sonucun önceden düşünüldüğü belirtilir.

11) Özellikle Lûgat kitaplarında (IV, X, XIII, XIV, XVI, XVIII) destana kıssa ve masal denilmektedir.

12) Destanın kendi kendine doğmuş olması VIII. târifte belirtilmiştir.

13) VI. târifte de didaktik hikâye olduğu belirtilmiştir.

IV. DEĞERLENDİRME:

A — Destan türünün zamanla mânâsını genişletmesi sonucu Divân, Âşık ve Çağdaş edebiyatlarda muhteva ve şekil bakımından değişik yeni türlerin ortaya çıkması:

1 — Divân edebiyatında: İslâm kültürü etkisinde gelişen Divân edebiyatında aruz vezni ile ve mesnevi şeklinde yazılan;

a) Dinî hikâyelerde (Yusuf ile Zeliha),

b) Fikri ve tasavvufî eserlerde (Risaletü'n-Nushiyye),

c) Aşk hikâyelerinde (Leylâ ile Mecnûn),

d) Nasihat kitaplarında (Kabusnâme Tercümesi),

e) Manzum Vakayânamelerde (Dastân-ı Tevârih-i Mülûk-i Âl-i Osmân),

f) Mensur târih kitaplarında (Tâcü't-Tevârih),

g) Manzum masallarında (Dastân-ı Ahmet Haramî),

h) Din büyüklerinin hayat hikâyelerinde (Dastân-ı İmâm Ali),

ı) Epik nitelikteki mensur eserlerin (Cengiznâme) bölüm başlıklarında **destan** kelimesi kullanılır.

2 — Âşık Edebiyatında: Âşıkların söyleyip yazdığı biçim olarak halk şiiri türlerinden koşma'ya benzeyen, ondan dörtlük sayısı, konu, anlatım ve ezgi yönünden ayrılan halk şiiri türü.

Belli bir olay veya bazıları kalıplaşmış belli konular işlenir. Konu sınırlandırılamaz. Hikmet Dizdaroğlu[32]'na göre (10) çeşit destan vardır:

a) Savaş destanları.

b) Tabiî âfetler, deprem, yangın, salgın ve kıtlık ile ilgili destanlar.

c) Eşkiyaların ya da çevrede ün salmış kişilerin mâceralarını anlatan destanlar.

d) Güldürücü destanlar.

e) Toplumu tenkîd, taşlama niteliğinde destanlar.

f) Bekçi destanları.

g) Öğüt (atasözü) destanları.

h) Yaş destanları.

ı) Hayvan destanları.

i) Değişik konulu destanlar.

Destan aynı başlıklar altında Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi[33]nde de 10 çeşide ayrılmıştır.

3 — Çağdaş Edebiyatta Destan: Günümüz edebiyatında da görülebilen destan, hâlâ bir tür olarak bulunmakla beraber şekil ve muhteva bakımından eski destanlardan farklıdır. Meselâ: Halûk Nihad Pepeyi: Millî Mücadele Destanı (1940), Fazıl Hüsnü Dağlarca: Üç Şehit Destanı (1949) veya M. Necati Sepetçioğlu: Yaratılış ve Türeyiş Destanı (1965) gibi...

B — Destanın **Masal** ve **Efsane** ile ilgisi, bu türler ile destan arasındaki benzerlik ve farklılıklar:

a) Destan ile Masal[34]:

Benzerlikler: Masal kahramanı olarak bilinen perilerin yaşayışına benzer bir hayat süren destan kahramanları vardır. Oğuz Kağan destanında bu tip kahramanlar görülür.

Farklar:

1) Masal konularının çeşitli olmasına karşılık destan konularında kahramanlığa fazla yer verilir. Umumiyetle milletlerin mazisindeki önemli olaylar ve büyük kahramanlar etrafında destanlar teşekkül eder.

2) Masal kahramanlarının hayalî olmalarına karşılık destan kahramanlarını biz târih sayfalarında bulabiliriz. Oğuz Han gibi.

3) Destanlar daha hacimli olurlar. Pek çok olayın anlatıldığı destanların hacimleri de uygun olarak geniş yer kaplar.

4) Destanlar manzum olurlar, masallardaki durum ise tamamiyle tersidir. Masallarda manzum kısımlar yok denecek kadar azdır.

5) Masalların benzerlerine başka milletlerde rastlanıldığı halde destanlarda durum farklıdır. Destanlar millîdir, bir millete aittir.

b) Destan ile efsâne[35]:

Efsâne ve destandaki hâdiseler gerçekten cereyan etmiş olarak kabul edilir. Destanlardaki hâdiseleri târih sayfalarında bulmamız mümkündür. Ama bunu efsâne için her zaman söyleyemeyiz.

Efsâne ile destanın cereyan ettiği zaman farklıdır. Bir hâdisenin destan olabilmesi için eski bir devirde vuku bulması, aradan geçen zamanda meydana gelmesi gerekir. Yani, destanın konusu olan hâdise

ile destanın teşekkülü arasında uzun zamanın geçmesi gerekir.

Efsâne ile destanın birbirine en yakın oldukları husûsiyet cereyan ettiği yerdir. Her iki anlatmada da günümüz dünyası kendilerine mekân olarak seçilmiştir. Efsânelerin benzerlerini başka milletlerde de bulabiliriz. Fakat destanlar millî oldukları için benzerleri olamaz; sadece bir millete aittirler.

Esasında destan; Destan ——→ Halk Hikâyesi ——→ Roman'a geçişin kaynak noktasındadır. Destandan romana geçiş hadisesi günümüzde de münakaşa konusudur.

c) Sonuç :

Üç safhada vücut bulan destanın oluşmasında ilk safha; milletin müşterek şuurunda ve hayal gücünde iz bırakmış birtakım târihi olaylar ve bu olaylar içinde yüceltilmiş kahramanlar bulunmalıdır. İkinci safhada **destanı** yeni nesillere aktaracak destan şairlerinin olması gerekir. Üçüncü safhada ise, sözlü geleneğin güçlü şairlerinden birilerinin destanı derlemesi ve düzenleyip bir bütün haline getirmesi söz konusudur.

Müşterek şuurun eseri olan destanlar ait oldukları milletin **«var olma»**[36] mücadelesini sergilerken; ortaya koyduğu olaylardan, millet olmanın, vatan duygusunun, millî benliği korumanın, millet hayatının nasıl bütünleşip yükseldiğini anlatmağa çalışır. Yalnız bu kadar mı? Elbette değil, müellifi millet olan bu eser bize milletimizin müşterek sosyal zevkini, millî hayatın zenginliğini, insanlık anlayışını, duygu ve hassasiyet motiflerini, fazilet ve meziyetlerini, kahramanlık ruhunu aksettirir.

«Millî Servet» olarak ele alınması gereken destanlar, bir milletin geçmişini tüller arkasından gün ışığına çıkarırken bir nevi ilkel târih görevini ifâ eder. Millî ve terbiyevî yönü ile de istikbâle müteveccihtir.

Kaynağı tarihtir. Teşekkülünde tarihî olaylar kadar, psiko-sosyal olaylar da yer alır. Psiko-sosyal yönü ise hâdiseleri yöneten şahsiyetlerin tahlilî yoluyla, sözkonusu kahramanların ait oldukları toplumun maddî ve manevî bütün özelliklerini çıkarabiliriz. Atalarımızın yaşama şart ve şekillerini bunlara yön veren örf, âdet ve gelenekleri yakalayabiliriz. Meselâ, Dede Korkut Kitabı bize bu yönde bitmez tükenmez bilgiler verir.

Türk destanlarındaki kahramanlara dikkat edersek, onlarda şahsî arzu ve isteklerin zorladığı iç bunalımların olmadığını görürüz. Şahsî tutkuların sınırlarını aşan destan kahramanları mensûbu oldukları milletin varlığını muhafazaya yönelmiş ulvî duygularla meşguldür. Bunlardan hareketle «millet yapımızın ortak ruhî temayüllerini»[37] bulabiliriz. Bu itibarla destanlar edebiyat tarihimiz kadar içtimaî tarihimiz için de büyük önem taşır.

Destanı «şartlandıran en mühim vasıf onun, cemiyetin dahilinde şiddetli çatışmaların olmadığı ve mücadelelerin yalnız harice yöneldiği devrin mahsulü olmasıdır.»[38]. Aristokratik bir zümrenin edebî nev'idir. Eserin kahramanları cemiyet içindeki nizamın şuuruna sahiptir.

---

1. **N. Sâmi BANARLI, Resimli Türk Edb. Tarihi, İstanbul-1971, c. 1, s. 1**
2. **Epopée : Târihî fakat efsaneleşmiş kahramanlık vak'alarını ve bunları yapanları anlatan; yâni târihî kahramanları ve onların mâceralarını terennüm eden manzum hikâyelerdir. Bunlar milletin ortak malıdır.**
3. **Prof. Pertev Naili BORATAV, 100 Soruda Türk Halk Edebiyatı, İstanbul 1969, s. 37-38**
4. **Büyük Türkçe Sözlük, Birlik Yayınları, Ankara-1982, s. 220**
5. **Ferit DEVELİOĞLU, Osmanlıca - Türkçe Ansiklopedik Lûgat, Aydın Kitabevi, Ankara-1982, s. 212.**
6. **Hikmet DİZDAROĞLU, Halk Şiirinde Türkler, Ankara-1969, s. 91**
7. **Prof. Dr. Şükrü ELÇİN, Halk Edebiyatına Giriş, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara-1981, s. 71.**

8. Destana Yakut Türkleri «olongho», Kırgız Türkleri «Comok» derler. Ayrıca destan yerine «sab» ve «irtegi», «esâtir» kelimeleri de kullanılır.
9. S. Kemal KARAALİOĞLU, Edebiyat Terimleri Kılavuzu, İnkılap ve Aka Kitabevleri, İstanbul-1975, s. 76
10. Ord. Prof. M. Fuad KÖPRÜLÜ, Türk Edebiyatı Tarihi, Ötüken Neşriyat, İstanbul 1981, s. 41.
11. Meydan-Larousse, Meydan Yayınevi, İstanbul-1970, c. 3, s. 599.
12. Muallim Naci, Lûgat-ı Nâci, s. 403, s. 410.
13. Atilla ÖZKIRIMLI, Türk Edebiyatı Ansiklopedisi, Cem Yayınevi, İstanbul-1982, c. 1, s. 368.
14. M. Zeki PAKALIN, Osmanlı Tarih Deyimleri Sözlüğü, MEB Yayınları, İstanbul-1971, c. 1, s. 431.
15. Şemseddin Sâmi, Kâmus-i Türkî, İkdam Matbaası, İst.-1317, s. 598
16. Ziy ŞÜKÛN, Farsça - Türkçe Lûgat, MEB Yay. İst. 1984, s. 2, s. 848-904.
17. Prof. Dr. Faruk K. TİMURTAŞ, Tarih İçinde Türk Edebiyatı, Vilâyet Yayınları, İstanbul-1981, s. 3.
18. Pars TUĞLACI, Okyanus Ansiklopedik Sözlük, Cem Yaymevi, İstanbul-1978, c. 2, s. 560.
19. Türk Ansiklopedisi, MEB Yayınları, Ankara-1966, c. 3, s. 130.
20. Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, Dergâh Yayınları, İstanbul-1977, c. ?, s. 263.
21. Türkçe Sözlük, TDK Yayınları, Ankara-1981, s. 218.
22. Legende : Tarihten önce veya tarihin başlangıcı sıralarında bir milletin geçirdiği mâceraları, yetiştirdiği kahramanları, tabiat, kâinat ve tabiat hâdiseleri hakkında düşündüklerini ve bunlar karşısında aldığı vaziyetleri anlatan din ve kahramanlık efsâneleri ve masallarıdır.
23. Yeni Türk Ansiklopedisi, Ötüken Neşriyat, İstanbul-1985, c. 2, s. 652.
24. Otto F. Best; Handbuch Literarischer Fachbergriffe Deinitionen und Beispiefe; Fischer Taschenbuch Verlag. Gmb. H. Frankfurt am Main; 9-b. 1982, s. 142.
25. Encylopedia Americana, Publisched by Americana Corporation, U S.A. in 1978, c. 10, s. 500.
26. Encylopedia Britannica, c. 8, s. 636-637.
27. Gerhard Wahrig, Deutsches Wörterbuch, Mosaik erlag 3b. 1980, s. 1135.
28. Grand Larousse Encyclopédique, Auqé, Gillon, Hollier-Larousse, Moreau et C. Libairie Larousse, Paris - 1961, c. 4, s. 626.
29. Muhammed Padişah, Ferhengi Anadiraj, Tahran 1336 Hurşidî.
30. Sir James W. Redhouse, Turkish and English Lexicon, Çağrı Yayınları, İstanbul-1980, s. 901.
31. F. Steingass, Persian-English Dictionary Libraire Du Liban Beyrut-1970, s. 497.
32. Hikmet Dizdaroğlu, Halk Şiirinde Türler, Ank. 1969, s. 93-95.
33. Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, Dergâh Yayınları, İstanbul-1977, c. , s. 267.270.
34. Doç. Dr. Saim Sakaoğlu, Gümüşhane Masalları-Metin Toplama ve Tahlil. Ankara-1973, s. 12.
35. Doç. Dr. Saim Sakaoğlu, Anadolu - Türk Efsânelerinde Taş Kesilme Motifi ve Bu Efsânelerin Tip Kataloğu, Ankara-1980, s. 22.
36. Ali Öztürk, Çağları İçinde Türk Destanları. 1980, s. 24.
37. P.N. Boratav, Halk Hikâyeleri ve Halk Hikâyeciliğimiz, Ankara-1946, s. 65.
38. a.g.e., s. 66.